



SKOLVERKETS ALLMÄNNA RÅD MED KOMMENTARER

Utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen

Skolverket

Beställningsuppgifter:
Fritzes kundservice
106 47 Stockholm
Telefon: 08-690 95 76
Telefax: 08-690 95 50
E-postadress: skolverket@fritzes.se

Beställningsnummer: 13:1389
ISSN 1403-4549
ISBN: 978-91-7559-072-1

Omslagsfoto: Anna Karin Munkby

Grafisk produktion: AB Typoform
Upplaga: 60 000 ex

Tryck: Elanders Sverige AB
Stockholm 2013

Allmänna råd med kommentarer om
utvecklingssamtalet och den skriftliga
individuella utvecklingsplanen

Förord

Hösten 2013 ändrades bestämmelserna om utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen i skollagen (2010:800). Ändringarna i skollagen innebär sammanfattningsvis att kravet på skriftliga individuella utvecklingsplaner avskaffas i de årskurser betyg sätts. Skriftliga individuella utvecklingsplaner ska upprättas en gång per läsår, i stället för varje termin, för elever i årskurs 1–5 i grundskolan, grundsärskolan och sameskolan samt i årskurs 1–6 i specialskolan. De ska även upprättas en gång per läsår för elever i årskurs 6–9 i grundsärskolan i de fall betyg inte sätts. Motsvarande gäller för elever i årskurs 7–10 i specialskolan som läser enligt grundsärskolans kursplaner.

Utvecklingssamtal ska fortfarande hållas minst en gång per termin i samtliga årskurser i ovan nämnda skolformer. Bestämmelserna om utvecklingssamtalet har ändrats så att information som tidigare har lämnats i den skriftliga individuella utvecklingsplanen nu ska lämnas muntligt vid de utvecklingssamtal där skriftlig information inte ges.

Dessa allmänna råd ersätter Skolverkets allmänna råd med kommentarer om utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen (SKOLFS 2012:216). De allmänna råden är även publicerade i Statens skolverks författningssamling, SKOLFS 2013:163.

Dessa allmänna råd med kommentarer har tagits fram för att stödja lärare och rektorer i arbetet med utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen. Det är Skolverkets förhoppning att dessa allmänna råd också ska utgöra ett stöd för att utveckla skolans verksamhet och därigenom också bidra till att varje elevs utveckling kan följas och stimuleras.

Anna Ekström
Generaldirektör

Anna Karin Munkby
Undervisningsråd

Innehåll

Förord 3

Inledning 6

1. Utvecklingssamtalet 10

2. Den skriftliga individuella
utvecklingsplanen 17

3. Aktuella bestämmelser
– de allmänna råden utgår
från följande bestämmelser 25

Referenser 28

Inledning

Vad de allmänna råden handlar om

Dessa allmänna råd handlar om hur lärare och rektorer bör tillämpa de författningar som styr utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen som ett stöd för elevens lärande och kunskapsutveckling.

Hur materialet är strukturerat

Materialet om utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen är indelat i avsnitten

- utvecklingssamtalet, samt
- den skriftliga individuella utvecklingsplanen.

Varje avsnitt är i sin tur indelat i följande delar.

Aktuella bestämmelser

Skolverkets allmänna råd utgår alltid från en eller flera bestämmelser. De här allmänna råden grundar sig på bestämmelser i skollagen (2010:800). Varje avsnitt i materialet inleds med de bestämmelser som avsnittets allmänna råd grundar sig på. En förteckning över bestämmelserna finns i sin helhet i avsnittet Aktuella bestämmelser – de allmänna råden utgår från följande bestämmelser.

Allmänna råd

Skolverkets allmänna råd är rekommendationer om hur lärare, rektorer och huvudmän kan eller bör handla för att uppfylla kraven i vissa bestämmelser. Allmänna råd syftar till att påverka utvecklingen i en viss riktning och att främja en enhetlig rättstillämpning. Råden bör alltså följas om skolan inte handlar på ett annat sätt som gör att kraven i bestämmelserna uppfylls.

Kommentarer

Efter de allmänna råden följer kommentarer. Dessa syftar till att underlätta förståelsen av de allmänna råden. Kommentarererna ingår inte i de allmänna råden utan ska utgöra ett stöd i läsandet av och i arbetet utifrån råden.

De verksamheter och yrkeskategorier som berörs

De allmänna råden riktar sig i huvudsak till lärare och rektorer. Enligt 2 kap. 10 § skollagen får rektorn delegera vissa ledningsuppgifter och beslut åt en anställd eller uppdragstagare vid skolan. Även personer som har fått uppgifter på delegation från rektorn omfattas av de allmänna råd som vänder sig till rektorn. Huvudmannen har enligt 2 kap. 8 § skollagen ansvaret för att utbildningen genomförs i enlighet med skolförfattningarna. Rektorer och lärare ska ges förutsättningar att följa de allmänna råden.

Dessa allmänna råd om utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen gäller för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan. Avsnittet om utvecklingssamtalet avser alla årskurser i de obligatoriska skolformerna. Det andra avsnittet om den skriftliga individuella utvecklingsplanen avser de årskurser¹ där det enligt skollagen finns ett krav på att upprätta en skriftlig individuell utvecklingsplan. Då skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen kan avsnitt två vara relevant även för övriga årskurser.

1. 10 kap. 13 §, 11 kap. 16–16 a §§, 12 kap. 13–13 a §§, 13 kap. 13 § skollagen (2010:800).

Hur begrepp används i materialet

Läroplan

Läroplanerna² behandlar skolans värdegrund och uppdrag, övergripande mål samt riktlinjer för utbildningen. Till läroplanerna hör även kursplaner och kunskapskrav.³ När samtliga delar (läroplan, kursplaner och kunskapskrav) åsyftas använder Skolverket begreppet läroplan för att underlätta läsandet av de allmänna råden med kommentarer.

Skola – skolenhet

Skola används genomgående i materialet för att benämna både skola och skolenhet, för vilken rektorn är ansvarig.

Vårdnadshavaren

Vårdnadshavaren används genomgående i materialet för att benämna såväl en vårdnadshavare som två vårdnadshavare.

Hur de två avsnitten i materialet förhåller sig till varandra

Utvecklingssamtalet har i och med ändringarna i skollagen fått en utvidgad roll då informationen som lämnas till eleven och vårdnadshavaren vid utvecklingssamtalet ersätter den som tidigare gavs i den skriftliga individuella utvecklingsplanen. Det avsnitt som behandlar utvecklingssamtalet i detta material är därför utförligare i jämförelse med det tidigare allmänna rådet (SKOLFS 2012:16). Den utvärdering som ligger till grund för

2. Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, förordning (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan, förordning (SKOLFS 2010:250) om läroplan för specialskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall och förordning (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall.

3. Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:19) om kunskapskrav för grundskolans ämnen, Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:29) om kunskapskrav för grundsärskolans ämnen och ämnesområden, Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:57) om kunskapskrav för vissa ämnen i specialskolan, Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:67) om kunskapskrav för vissa ämnen i specialskolan för döva eller hörselskadade elever med utvecklingsstörning samt Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:23) om kunskapskrav för samiska.

lärarens information vid utvecklingssamtalet kan också utgöra underlag i lärarens arbete med att förbereda de ämnesvisa omdömena i den skriftliga individuella utvecklingsplanen i de årskurser där sådan ska upprättas.

Utvecklingssamtalet ska genomföras två gånger per läsår i alla årskurser. Avsnitt ett är därför relevant för samtliga årskurser. För de årskurser där betyg inte sätts ska en skriftlig individuell utvecklingsplan tas fram en gång per läsår i samband med utvecklingssamtalet. Den skriftliga individuella utvecklingsplanen utgår från samma information och underlag som lämnas vid utvecklingssamtalet. Det finns hänvisningar mellan de två avsnitten vilket innebär att de i vissa delar överlappar och kompletterar varandra.

1. Utvecklingssamtalet

AKTUELLA BESTÄMMELSER

De allmänna råden om utvecklingssamtalet utgår från bestämmelser i skollagen.⁴

Det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ska enligt skollagen ledas och samordnas av rektorn.

I utbildningen ska enligt skollagen hänsyn tas till elevers olika behov. Elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.

Enligt skollagen ska alla elever också ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

Eleven och elevens vårdnadshavare ska enligt skollagen fortlöpande informeras om elevens utveckling.

Bestämmelserna om utvecklingssamtalet innebär enligt skollagen att läraren, eleven och vårdnadshavaren minst en gång varje termin ska ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas samt om vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen och kunskapskraven i de ämnen eller ämnesområden som eleven får undervisning i.

4. 1 kap. 4 §, 2 kap. 9 §, 3 kap. 3–4 §§, 10 kap. 12 §, 11 kap. 15 §, 12 kap. 12 §, 13 kap. 12 § skollagen.

ALLMÄNNA RÅD

REKTORN BÖR

- skapa förutsättningar för att tillsammans med lärarna utveckla arbetet med utvecklingssamtalet.

LÄRAREN BÖR

- ge förutsättningar för ett trepartssamtal mellan eleven, vårdnadshavaren och läraren som präglas av respekt och förtroende mellan parterna,
 - ge möjlighet till ömsesidig information mellan eleven, vårdnadshavaren och läraren så att samtalet bildar utgångspunkten för hur skolans ska främja elevens fortsatta utveckling, samt
 - tydliggöra vilket ansvar skolan, eleven och vårdnadshavaren har för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.
-

KOMMENTARER

Utvecklingssamtalet är framåtsyftande och handlar om hur eleven bäst kan stödjas och vilka insatser som kan behövas så att eleven når kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen. Informationen som ges vid utvecklingssamtalet är också tillbakablickande då den utgår från en utvärdering av elevens utveckling.

Kommentarerna nedan om utvecklingssamtalet avser alla årskurser i de obligatoriska skolformerna.

Rektorns ansvar som pedagogisk ledare (punkten 1)

För att stärka lärarnas kompetens kring utvecklingssamtalet är det väsentligt att rektorn ger förutsättningar genom att bland annat avsätta tid för diskussioner och samtal bland lärarna om hur utvecklingssamtalet kan genomföras och utvärderas för att utvecklas. En sådan diskussion kan till exempel gälla hur formuleringar kan utformas för att undvika subjektiva värderingar om eleven. Det är också viktigt att rektorn skapar förutsättningar för utbyte av information mellan lärarna inför utvecklingssamtalet, om de elever som lärarna har gemensamt, för att på så sätt underlätta för den lärare som håller i utvecklingssamtalet. Det kan också bidra till en samlad bild av varje elevs kunskaper.

En samsyn i hanteringen av utvecklingssamtalet kan också göra arbetet mer likvärdigt mellan lärare. Detta kan ge elever och deras vårdnadshavare större möjlighet att få en enhetlig och tydlig information om elevens kunskapsutveckling. Det kan också bidra till att gynna elevernas utveckling oavsett vilken lärare eleven och elevens vårdnadshavare möter i samtalet.

Genom att kontinuerligt samtala med lärarna om hur arbetet med utvecklingssamtalen fortlöper kan rektorn också få en bild av hur verksamheten fungerar och hur elevernas behov ser ut.

På så sätt skapas också förutsättningar för rektorn som pedagogisk ledare att se till att anpassningar görs i undervisningen och verksamheten för att möta elevernas behov. Även elevhälsan kan bidra med stöd i arbetet med att anpassa den pedagogiska verksamheten efter elevens behov och skapa förutsättningar för ett fortsatt lärande.

Förutsättningar för ett trepartssamtal (punkten 2)

Enligt skollagen ska utvecklingssamtalet hållas minst en gång per termin i samtliga obligatoriska skolformer och årskurser. Samtalet kan äga rum vid olika tidpunkter under terminen. Det är läraren som är ytterst ansvarig för utvecklingssamtalet och därmed också ansvarig för att i god tid föreslå tidpunkt för samtalet för eleven och vårdnadshavaren.

Det är angeläget att utvecklingssamtalet blir ett samtal, ett möte, mellan de tre parterna eleven, vårdnadshavaren och skolan. Läraren som håller i utvecklingssamtalet företräder skolan. Utvecklingssamtalet kan då ge möjlighet till en bredare beskrivning av elevens skolsituation genom att eleven, vårdnadshavaren och läraren kan ge varsin bild. Alla tre parter ges då tillfälle att gemensamt kunna bidra till att eleven kan utvecklas på bästa sätt. Skolan behöver också ha kommit överens om ett gemensamt förhållningssätt för hur läraren kan agera i de fall vårdnadshavare inte vill mötas i ett gemensamt utvecklingssamtal.

Den kännedom som läraren får om elevens kunskaper genom att bland annat regelbundet följa upp och dokumentera elevens arbete är en förutsättning för att aktivt kunna stödja eleven i hans eller hennes lärande.⁵ Det är viktigt att

5. Skolverkets allmänna råd om planering och genomförande av undervisning (SKOLFS 2011:149).

elevens kunskapsutveckling och utveckling i övrigt fortlöpande analyseras under hela skoltiden för att på bästa sätt stödja elevens lärande. Det är värdefullt både för återkoppling till eleven och för lärarens eget arbete att bedömningen och analysen av elevens prestationer sakligt och tydligt dokumenteras. En regelbunden uppföljning och analys av elevens arbete gäller för utvecklingssamtalen och för arbetet med den skriftliga individuella utvecklingsplanen för de årskurser som regleras i skollagen.⁶

En annan förutsättning för elevens delaktighet i utvecklingssamtalet är att läraren kontinuerligt ger återkoppling till eleven i undervisningen. Eleven får därmed förståelse för hur det går och vad som förväntas av honom eller henne i skolarbetet. Elevens och vårdnadshavarens delaktighet i utvecklingssamtalet är viktigt för att de tillsammans med läraren på bästa sätt kan stödja och stimulera elevens lärande. Det är lika viktigt att både undervisningen och utvecklingssamtalet kännetecknas av att läraren visar tilltro till och har positiva förväntningar på elevens möjligheter att utveckla ett ökat eget ansvar för och inflytande över sitt skolarbete. Eleven kan vidare bidra till delaktighet genom att vid utvecklingssamtalet själv värdera och beskriva sitt skolarbete genom att till exempel visa egen dokumentation i olika former.

Ytterligare en förutsättning för utvecklingssamtalet är att varje lärare som har eleven i undervisning lämnar information om elevens kunskapsutveckling och om hur eleven kan utvecklas vidare till den lärare som ansvarar för att genomföra utvecklingssamtalet. Utvecklingssamtalet omfattar konkret och relevant information även i ämnen som läraren själv inte ansvarar för vilket innebär samarbete mellan lärare inför utvecklingssamtalen. I vissa fall kan även information från elevhälsan bidra till en mer fullständig beskrivning av elevens skolsituation.

Information (punkten 3)

Informationen i utvecklingssamtalet ska enligt skollagen grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen och kunskapskraven i de ämnen eller ämnes-

6. 10 kap. 13 §, 11 kap. 16–16 a §§, 12 kap. 13–13 a §§, 13 kap. 13 § skollagen.

områden som eleven får undervisning i. Denna information som ges av läraren har både en tillbakablickande och en framåt-syftande funktion i syfte att stödja elevens fortsatta lärande. Den lyfter fram elevens utvecklingsmöjligheter och uttrycker vad eleven kan och vad eleven behöver utveckla vidare i enlighet med läroplanen. Det finns möjlighet att undervisa ämnesövergripande till exempel i teman eller projekt. Vid en ämnesövergripande undervisning är det viktigt att utvärderingen görs i varje enskilt ämne eller ämnesområde utifrån kunskapskraven.

Samtalet omfattar både elevens kunskapsutveckling och elevens sociala utveckling. På det sättet ger utvecklingssamtalet en möjlighet för både eleven och vårdnadshavaren att få en mer samlad information om elevens skolsituation än vad som är möjligt för läraren att fortlöpande ge i undervisningen. Det är viktigt att eleven under utvecklingssamtalet själv ges möjlighet att beskriva sitt skolarbete och hur han eller hon upplever sin skolsituation. Det kan finnas olika situationer i skolan som eleven kan behöva hjälp med att hantera och som är av vikt att ta upp vid utvecklingssamtalet. Det kan t.ex. vara situationer som berör undervisningen i ett specifikt ämne, relationer eller trivsel. I sådana sammanhang kan vårdnadshavaren ge läraren sin bild av hur eleven upplever situationen. Vårdnadshavaren kan därigenom vara ett viktigt stöd i lärarens arbete med att skapa gynnsamma förutsättningar för eleven.

Utvecklingssamtalet kan också handla om elevens sociala utveckling som inte är direkt kopplat till ämneskunskaper. Det är då betydelsefullt att läraren utgår från målen i läroplanens andra del. Dit hör bland annat avsnitten om *Normer och värden*, *Elevernas ansvar och inflytande* samt *Skolan och omvärlden*. Det är viktigt att skolan ger tydlig information till eleven och vårdnadshavaren om vilka mål som bedöms. Skolans lärare behöver ha en samsyn kring arbetet med att utveckla dessa mål.

Varken informationen om elevens sociala utveckling eller kunskapsutveckling får innehålla subjektiva beskrivningar av elevens karaktär och beteenden, som kan kränka elevens personliga integritet. Sådana beskrivningar kan vara pigg och glad, positiv, flitig, att ta för sig, inte bli sittandes, inte vara tystlåten, lyda tillsägelser, vara trevlig, slarvig m.m. Detta är en viktig gränsdragning då sådana exempel kan påverka elevens identitetsskapande. Beskrivningarna riskerar att inte visa respekt för

eleven som person eller alla individers lika värde.⁷ I detta arbete har rektorn en viktig funktion som ansvarig för att skolans verksamhet inriktas mot de nationella målen⁸ vilket även inkluderar hur utvecklingssamtalet genomförs.

Även om informationen om elevens utveckling inte får innehålla subjektiva beskrivningar kan det ändå finnas skäl att i utvecklingssamtalet beröra dessa aspekter som glad, tyst, flitig, slarvig m.m. då dessa kan ha inverkan på elevens skolsituation och därför kan behöva diskuteras. Det är då viktigt att hålla isär detta från den information som behandlar elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling.

Insatser (punkten 4)

Vid utvecklingssamtalet diskuteras de insatser som skolan ansvarar för, så att eleven når framgång i skolarbetet. De insatser skolan planerar grundar sig på det som framkommer i den utvärdering läraren gör inför utvecklingssamtalet. Valet av insatser för att främja elevens utveckling kan ha föregåtts av en diskussion i till exempel arbetslaget och med representanter för elevhälsan så att samtliga undervisande lärare når en samsyn om vilka specifika insatser som gynnar elevens utveckling. Läraren beskriver sedan dessa insatser för eleven och vårdnadshavaren vid utvecklingssamtalet. De kan t.ex. handla om anpassningar och förändringar i utformningen och genomförandet av undervisningen samt olika stödinsatser där även elevhälsan kan kopplas in. Det är väsentligt att skolans insatser formuleras och konkretiseras på ett sådant sätt att skolans ansvar för elevens utveckling tydligt framgår. Vidare är det angeläget att det framgår på vilket sätt dessa insatser ger möjlighet för eleven att ta ett personligt ansvar för sitt skolarbete. Det är då viktigt att eleven förstår och instämmer i det som han eller hon föreslås arbeta med. Genom att eleven kontinuerligt

7. Se Skolverkets Skriftliga omdömen i grundskolans individuella utvecklingsplaner (rapport 340, 2010).

8. Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, förordning (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan, förordning (SKOLFS 2010:250) om läroplan för specialskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall och förordning (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall.

får vara med, påverka och komma till tals i undervisningen samt ha inflytande över sitt arbete förbättras elevens möjlighet att också vid utvecklingssamtalet ta beslut om vad han eller hon kan bidra med. Det betydelsefullt att eleven förstår vad som förväntas av honom eller henne för att kunna ta nästa steg i utvecklingen. Genom att även vårdnadshavaren är med och diskuterar insatserna får vårdnadshavaren genom sin kännedom om eleven också möjlighet att bidra till elevens lärande.

Eventuella överenskommelser mellan eleven, vårdnadshavaren och läraren kan dokumenteras av läraren som stöd för uppföljning av elevens utveckling, då åtaganden som överenskommit kan utgöra underlag för den fortsatta undervisningens planering.

Eleven riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås (punkten 4)

Om det vid utvärderingen inför utvecklingssamtalet framgår att eleven riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås är det viktigt att läraren som ansvarar för utvecklingssamtalet talar om detta för eleven och vårdnadshavaren. Det är betydelsefullt att eleven och vårdnadshavaren tidigt får denna information om vad som behöver förbättras och vilka åtgärder skolan kommer att vidta.

Personalen på skolan har ett ansvar att uppmärksamma om en elev riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås och meddela detta till rektorn så att elevens behov av särskilt stöd utreds.⁹ I det arbetet kan rektorn också behöva koppla in elevhälsan. Skolan har ansvaret för att ta reda på elevens olika behov för att kunna välja de insatser som bäst gynnar eleven så att eleven når kunskapskraven.

I skollagen¹⁰ anges att utvecklingssamtalet i vissa fall ska resultera i ett åtgärdsprogram.

9. 3 kap. 8 § skollagen.

10. 10 kap. 12 §, 11 kap. 15 §, 12 kap. 12 §, 13 kap. 12 § skollagen.

2. Den skriftliga individuella utvecklingsplanen

AKTUELLA BESTÄMMELSER

De allmänna råden om den skriftliga individuella utvecklingsplanen utgår från bestämmelser i skollagen.¹¹

Enligt skollagen ska alla elever ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

Läraren ska enligt skollagen i årskurs 1–5 i grundskolan, grundsärskolan, sameskolan och årskurs 1–6 i specialskolan en gång per läsår, vid ett av utvecklingssamtalen, i en skriftlig individuell utvecklingsplan ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen eller ämnesområden som eleven får undervisning i och sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Enligt skollagen ska läraren i årskurs 6–9 i grundsärskolan, om eleven får undervisning i ett ämnesområde eller ett ämne som eleven eller vårdnadshavaren inte begär betyg i, en gång per läsår vid ett av utvecklingssamtalen, i en skriftlig individuell utvecklingsplan ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i ämnesområdet eller ämnet, och sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen i det ämnesområdet eller ämnet. Motsvarande gäller för elever i årskurs 7–10 i specialskolan som läser enligt grundsärskolans kursplan.

Den skriftliga individuella utvecklingsplanen får enligt skollagen även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare

11. 3 kap. 3 §, 10 kap. 13 §, 11 kap. 16–16 a §§, 12 kap. 13–13 a §§, 13 kap. 13 § skollagen.

vid utvecklingssamtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen.

Det framgår av skollagen att rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen. Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.

ALLMÄNNA RÅD

REKTORN BÖR

- skapa förutsättningar för att tillsammans med lärarna utveckla arbetet med den skriftliga individuella utvecklingsplanen, samt
- tillsammans med lärarna utveckla ändamålsenliga former för dokumentation som kan användas i den skriftliga individuella utvecklingsplanen.

LÄRAREN BÖR UTFORMA DEN SKRIFTLIGA INDIVIDUELLA UTVECKLINGSPLANEN SÅ ATT DEN

- stärker elevens och vårdnadshavarens delaktighet för att ge eleven ökade möjligheter att ta ansvar för sin utbildning,
 - utgår från lärarens sammanställda information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven,
 - ger tydlig information om eleven riskerar att inte nå upp till kunskapskrav som minst ska ha uppnåtts,
 - utgår från elevens styrkor, förutsättningar och intressen och uttrycker positiva förväntningar på eleven med tilltro till elevens möjligheter att utvecklas,
 - tydliggör vilket ansvar skolan, eleven och vårdnadshavaren har för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen, samt
 - tar hänsyn till elevens integritet.
-

KOMMENTARER

Kommentarerna nedan om den skriftliga individuella utvecklingsplanen avser de årskurser där det enligt skollagen finns krav på att en skriftlig individuell utvecklingsplan ska upprättas. Då skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen kan detta avsnitt vara relevant även för övriga årskurser.

Den skriftliga individuella utvecklingsplanen ska enligt skollagen innehålla dels omdömen om elevens kunskapsutveckling, dels en sammanfattning vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen. Det innebär att utvecklingsplanen är både tillbakablickande och framåtsyftande.

Skolverket tillhandahåller ett stödmaterial för den skriftliga individuella utvecklingsplanen. Stöd materialet har utarbetats för att underlätta för skolan att uppfylla författningarnas krav och för att förenkla och minska lärarnas administrativa arbete. Materialet ger exempel på hur den skriftliga individuella utvecklingsplanen kan se ut för omdömen och den framåtsyftande planeringen.¹²

Rektorns ansvar för den skriftliga individuella utvecklingsplanen (punkten 1)

Den skriftliga individuella utvecklingsplanen är ett stöd i arbetet med att säkerställa uppföljningen av varje elevs kunskapsutveckling och behov av stöd. Det är värdefullt att lärarna får möjlighet att tillsammans diskutera och utveckla arbetet med den skriftliga individuella utvecklingsplanen på den enskilda skolan. Det ger förutsättningar för likvärdig bedömning och gemensamma former för konstruktiv återkoppling. Det är således av vikt för lärarna hur rektorn organiserar verksamheten.

Det är också viktigt att rektorn tillsammans med lärarna i förekommande fall har diskuterat hur skolan organiserar arbetet då en elev i årskurs 6–9 i grundskolan eller elevens vårdnadshavare begär betyg i endast ett eller några ämnen i grundskolan. Det innebär att eleven i dessa fall får både betyg och en skriftlig individuell utvecklingsplan samma termin.¹³

Rektorn som pedagogisk ledare har bland annat ansvaret för att fördela arbetsuppgifter och tillsammans med lärarna och i förekommande fall med representanter från elevhälsan ta fram gemensamma handlingsätt i arbetet. Rektorn behöver ge utrymme för överlämningar av de bedömningar som görs av varje lärare i respektive ämne till den lärare som har ansvar för

12. Stödmaterial för den skriftliga individuella utvecklingsplanen.

13. Detta gäller även för elever i årskurs 7–10 i specialskolan som läser enligt grundskolans kursplaner.

utvecklingssamtalet. Ett gemensamt förfaringssätt på skolan inom detta område kan underlätta för flera lärare att vara delaktiga i bedömningen av elevens prestationer. Rektorns ledning av den pedagogiska verksamheten innebär också att tillsammans med lärarna se till att överföringen av information om elevernas kunskapsutveckling fungerar såväl inom skolan som mellan skolor.

Enligt skollagen kan rektorn besluta om att den skriftliga individuella utvecklingsplanen ska innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, utöver omdömen av elevens kunskapsutveckling. Utgångspunkten för omdömen om elevens utveckling i övrigt handlar framför allt om utvecklingen av de förmågor som anges i läroplanens andra del. Dit hör bland annat avsnitten om *Normer och värden*, *Elevernas ansvar och inflytande* samt *Skolan och omvärlden*.

Det är med andra ord elevens sociala utveckling som avses. En skola som ger omdömen om elevens sociala utveckling behöver ge tydlig information vid läsårets start till elever och vårdnadshavare om vilket eller vilka mål som rektorn beslutar om att skolan följer upp. Målen beskriver inriktningen på skolans arbete så att eleven utvecklas på bästa sätt.

Det eller de mål i läroplanens andra del som rektorn på den enskilda skolan väljer ut som underlag för omdömen om elevens sociala utveckling påverkar hur den skriftliga individuella utvecklingsplanen formuleras. Rektorn kan då tillsammans med lärarna diskutera hur skolans ansvar för det valda målet tydliggörs i skolans insatser för att främja elevens fortsatta utveckling. Väljer skolan till exempel målet som handlar om att eleven tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö kan arbetet tillsammans med lärarna handla om bemötande, val av aktiviteter och metoder i undervisningen.

Varken omdömen om elevens sociala utveckling eller kunskapsutveckling får innehålla subjektiva beskrivningar av elevens karaktär och beteenden. Detta beskrivs i kommentarerna under *Information (punkten 3)* i avsnittet om utvecklingssamtalet.

Former för dokumentation (punkten 2)

Den skriftliga individuella utvecklingsplanen förutsätter en kontinuerlig dokumentation av läraren som beskrivs under *Förutsättningar för ett trepartssamtal (punkten 2)* i avsnittet om utvecklingssamtalet.

Lärare behöver ges förutsättningar för att utveckla sitt arbete med att sammanställa uppföljningen av elevens kunskapsutveckling. Det gäller såväl för den fortlöpande dokumentationen i undervisningen som för omdömena och den framåtsyftande planeringen. Det är därför angeläget att rektorn ger tid, stöd och utrymme för lärarna i detta arbete. Det är också viktigt att rektorn, för att underlätta lärares administrativa arbete, tillsammans med lärarna tar fram ändamålsenliga system för en samlad förenklad dokumentation med bibehållet informationsvärde så att bedömningar om elevens kunskaper inte går förlorad.

Förståelsen av informationen i den skriftliga individuella utvecklingsplanen underlättas av ett gemensamt språk bland lärare. Detta gäller också för de skolor som har inarbetade digitala system eller för skolor som avser att välja sådana system. I dessa sammanhang är det viktigt utifrån rektorns ansvar för utformningen av utvecklingsplanens skriftliga information att rektorn samråder med huvudmannen. Det kan gälla vid val av eventuellt digitalt system, för att säkerställa att detta system är funktionellt för lärarens arbete.

Elevens och vårdnadshavarens delaktighet (punkten 3)

En förutsättning för att eleven och vårdnadshavaren aktivt ges möjlighet att delta är att läraren informerat om hur undervisningen utgår från läroplanen.

Den skriftliga individuella utvecklingsplanen kan göra eleven medveten om förutsättningarna för sitt lärande, genom att med sin utformning visa på skolans tilltro till elevens möjlighet att utvecklas. Genom att eleven också ges tillfälle att själv bedöma sina resultat kan eleven utveckla ett eget ansvar för sitt lärande. Det kan ske genom självvärderingar och olika typer av dokumentation som till exempel portfolios och loggböcker. Detta innebär för eleven att han eller hon ställer sin egen och andras bedömning i relation till egna arbetsprestationer och förutsättningar. Utvecklingsplanen kan på detta sätt bli på detta sätt också ett redskap med vilket läraren främjar utvecklingen av elevens förståelse för det egna lärandet. Därigenom kan eleven ges förutsättningar att ta ett ökat ansvar för sina studier.

Sammanställning av information – omdömen (punkten 4)

Lärarens sammanställda information uttrycks i den skriftliga individuella utvecklingsplanen i form av omdömen som sam-

lats in från varje undervisande lärare. Omdömena kan utformas lokalt på varje skola. I detta arbete har rektorn således en viktig roll som beskrivs i kommentarerna *Rektorns ansvar som pedagogisk ledare (punkten 1)* och i kommentarerna *Förutsättningar för ett trepartssamtal (punkten 2)* i avsnittet om utvecklingssamtalet. Skolverket tillhandahåller också stödmaterial och blanketter för den skriftliga individuella utvecklingsplanen som stöd för arbetet.¹⁴

Omdömen kan utformas på olika sätt. Informationen som beskriver elevens kunskaper kan utformas t.ex. med hjälp av symboler, kryss i en mall eller andra för eleven kända sätt. Sådan skriftlig information behöver kompletteras med en mer nyanserad muntlig information om vad eleven kan utveckla för att komma vidare. Inget hindrar att information om elevens kunskapsutveckling kan ges vid fler tillfällen än vid utvecklingssamtalet.

De omdömen som ges i den skriftliga individuella utvecklingsplanen kan inte likställas med betyg, även om de till formen kan likna betyg. Betyg är ett nationellt formaliserat och standardiserat omdöme om en elevs kunskaper med fastställda beteckningar. Det är därför inte ändamålsenligt att använda den nationella betygsskalan i utvecklingsplanen.

Eleven riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås (punkten 5)

Om eleven riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås kan omdömena vara ett av flera sätt att uppmärksamma om eleven har behov av stödåtgärder. Det är betydelsefullt att eleven och vårdnadshavaren tidigt får denna information om vad som behöver förbättras och vilka åtgärder skolan kommer att vidta.

Personalen på skolan har ett ansvar att uppmärksamma om en elev riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås och meddela detta till rektorn så att elevens behov av stöd utreds.¹⁵ I det arbetet kan rektorn också behöva koppla in elevhälsan. Skolan har ansvaret för att ta reda på elevers olika behov för att kunna anpassa undervisningen och välja de insatser som bäst gynnar eleven så att eleven når kunskapskraven.

14. Stödmaterial för den skriftliga individuella utvecklingsplanen.

15. 3 kap. 8 § skollagen.

Den framåtsyftande planeringen (punkterna 6 och 7)

Den information som eleven och vårdnadshavaren får vid utvecklingssamtalet om elevens kunskapsutveckling ligger till grund för arbetet med den framåtsyftande planeringen som upprättas vid samtalet.

Den framåtsyftande planeringen ställer krav på skolans ansvar genom att läraren tydligt redovisar för eleven och vårdnadshavaren vad skolan gör för att stödja och stimulera elevens fortsatta kunskapsutveckling så att eleven når framgång i skolarbetet. Samtidigt beskrivs vad eleven och vårdnadshavaren kan göra och ta ansvar för. Det är viktigt att den framåtsyftande planeringen innehåller realistiska målsättningar för eleven.

De insatser skolan planerar så att eleven når så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling grundar sig på det som framkommer i den utvärdering läraren redovisar vid utvecklingssamtalet. Skolans insatser uttrycker skolans ansvar för elevens utveckling. Dessa kan ha diskuterats i arbetslaget för att nå en samsyn och en samlad bild av vilka specifika insatser som gynnar eleven. Insatserna kan t.ex. handla om anpassningar och förändringar av utformningen och genomförande av undervisningen samt olika stödinsatser. Det är väsentligt att skrivningar om skolans insatser inte formuleras så att ansvaret läggs ensidigt på eleven.

Positiva förväntningar har stor betydelse för elevens resultat i skolarbetet. Undervisningen, liksom uppföljningen av den framåtsyftande planeringen i utvecklingsplanen, ger läraren kännedom om elevens starka sidor. Genom att läraren lyfter fram elevens styrkor i de olika ämnena kan elevens självuppfattning och självtillit förstärkas.

Det är också viktigt att den framåtsyftande planeringen bidrar till att eleven ser sitt arbete som meningsfullt och att eleven förstår vad som förväntas av honom eller henne för att utvecklas vidare. Läraren kan sedan regelbundet göra återkopplingar och komma tillbaka till detta i den ordinarie undervisningen. Eleven som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska enligt skollagen ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.¹⁶ Genom att läraren i sin utvärdering identifierar och konkretiserar elevens framsteg och styrkor och utgår från dessa vid utformningen av den

16. 3 kap. 3 § skollagen.

framåsyftande planeringen blir nästa steg i utvecklingen begriplig för eleven. Därigenom uttrycker den framåsyftande planeringen positiva förväntningar.

Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet ska enligt skollagen alltid dokumenteras av läraren i den skriftliga individuella utvecklingsplanen.

Integritetskänsliga uppgifter om eleven (punkten 8)

I kommunala och statliga skolor gäller offentlighetsprincipen. Offentlighetsprincipen innebär en rätt att ta del av offentliga uppgifter i allmänna handlingar. En handling som en skola tar fram blir oftast allmän när den föreligger i slutligt skick och skickas i väg eller skrivs under eller liknande förfarande. En handling som kommer in till en skola blir allmän redan då den inkommer till skolan. Uppgifter i allmänna handlingar är offentliga om det inte finns någon bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som skyddar uppgiften.

När det gäller skriftliga individuella utvecklingsplaner utformas dessa idag med målsättningen att de ska vara offentliga handlingar.¹⁷ De behöver därför upprättas på ett sådant sätt att de tar hänsyn till elevens integritet, men ändå uppfyller kraven enligt skollagen. Uppgifter i skriftliga individuella utvecklingsplaner kan i vissa fall skyddas av sekretesslagstiftningen.

I fristående skolor gäller inte offentlighetsprincipen. Handlingar på en fristående skola är därmed inte allmänna handlingar och skolan är inte skyldig att lämna ut handlingar på begäran. I fristående skolor gäller inte heller sekretessbestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen. Däremot finns det bestämmelser i skollagen¹⁸ som handlar om tystnadsplikt vid enskilt bedrivna skolor och de bestämmelserna kan ge samma skydd för vissa uppgifter. När en elev byter skola från en fristående skola till en annan skola, måste vårdnadshavaren alltid lämna sitt samtycke till att lämna över information om eleven.

Det är även viktigt att säkerställa att behandlingen av personuppgifter i skolan följer bestämmelserna i personuppgiftslagen (1998:204).

17. SOU 2011:58 Skolans dokument – insyn och sekretess, s. 146 f.

18. 29 kap. 14 § skollagen.

3. Aktuella bestämmelser – de allmänna råden utgår från följande bestämmelser

Enligt 1 kap. 4 § skollagen syftar utbildningen inom skolväsendet till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.

Enligt 2 kap. 9 § skollagen ska det pedagogiska arbetet vid en skolenhet ledas och samordnas av en rektor. Det pedagogiska arbetet vid en förskoleenhet ska ledas och samordnas av en förskolechef. Dessa ska särskilt verka för att utbildningen utvecklas. Rektorn och förskolechefen ska benämnas på detta sätt. Dessa benämningar ska förbehållas den som har en anställning som rektor eller förskolechef.

Enligt 3 kap. 3 § skollagen ska alla barn och elever ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

Enligt 3 kap. 4 § skollagen ska eleven och elevens vårdnadshavare och vårdnadshavare för ett barn i förskolan fortlöpande informeras om elevens eller barnets utveckling.

Enligt 10 kap. 12 § skollagen ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare minst en gång varje termin ha ett utvecklings-

samtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas samt om vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen och kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i.

Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.¹⁹

Enligt 10 kap. 13 § skollagen ska läraren i årskurs 1–5 en gång per läsår, vid ett av utvecklingssamtalen, i en skriftlig individuell utvecklingsplan

- ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, och
- sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen får även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen.

Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.²⁰

19. Motsvarande bestämmelser finns för grundsärskolan, specialskolan och sameskolan i 11 kap. 15 §, 12 kap. 12 § och 13 kap. 12 § skollagen.

20. Motsvarande bestämmelser finns för årskurs 1–5 i grundsärskolan och sameskolan i 11 kap. 16 § och 13 kap. 13 § skollagen samt för årskurs 1–6 i specialskolan i 12 kap. 13 § skollagen.

Enligt 11 kap. 16 a § skollagen ska läraren i årskurs 6–9 i grundsärskolan, om eleven får undervisning i ett ämnesområde eller ett ämne som eleven eller vårdnadshavaren inte begär betyg i, en gång per läsår vid ett av utvecklingssamtalen, i en skriftlig individuell utvecklingsplan

- ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i ämnesområdet eller ämnet, och
- sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen i det ämnesområdet eller ämnet.

Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen.

Skriftlig information om elevens skolgång får ges även i andra fall än vad som följer av första stycket och även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.²¹

21. Motsvarande bestämmelse för elever som läser enligt grundsärskolans kursplaner i årskurs 7–10 i specialskolan finns i 12 kap. 13 a § skollagen.

Referenser

Lagar

Skollagen (2010:800)

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Personuppgiftslagen (1998:204)

Förordningar

Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet

Förordning (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan

Förordning (SKOLFS 2010:250) om läroplan för specialskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall

Förordning (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt förförskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall

Föreskrifter

Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:19) om kunskapskrav för grundskolans ämnen

Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:29) om kunskapskrav för grundsärskolans ämnen och ämnesområden

Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:57) om kunskapskrav för vissa ämnen i specialskolan

Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:67) om kunskapskrav för vissa ämnen i specialskolan för döva eller hörselskadade elever med utvecklingsstörning

Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:23) om kunskapskrav för samiska

Allmänna råd

Skolverkets allmänna råd om planering och genomförande av undervisning (SKOLFS 2011:149)

Skolverkets allmänna råd om utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen (SKOLFS 2012:16)

Offentlig Utredning


SOU 2011:58 Skolans dokument – insyn och sekretess

Övrigt

Skolverkets stödmaterial – den skriftliga individuella utvecklingsplanen (2013)

Skolverkets Skriftliga omdömen i grundskolans individuella utvecklingsplaner (rapport 340, 2010)

Vägledning för elevhälsan (publiceras 2014) – ett samarbete mellan Skolverket och Socialstyrelsen.



Skolverkets allmänna råd med kommentarer om utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen gäller för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan. De allmänna råden ska stödja lärare och rektorer. De allmänna råden vänder sig också till huvudmännen som har ansvaret för att utbildningen genomförs i enlighet med skolförfattningarna.

Materialet om utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen behandlar utvecklingssamtalet, samt omdömen och framåtsyftande planering i den skriftliga individuella utvecklingsplanen.